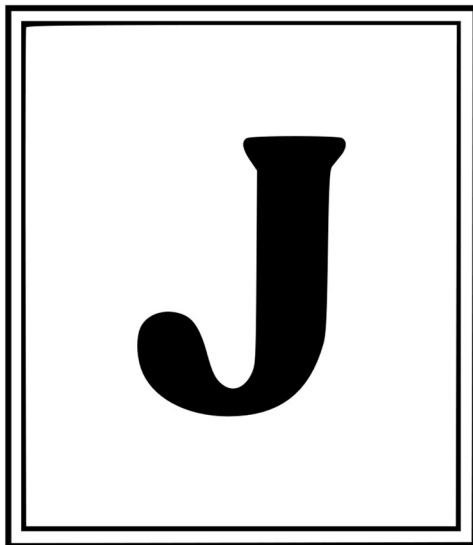

JOURNAL OF CONTEMPORARY WORLD STUDIES

VOLUME | 4 ISSUE | 8 | JANUARY | 2026

JCWS

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORINING TRANSFORMATSIYASI: TARKIBIY O'ZGARISHLAR, YANGI KOMPETENSIYALAR VA IJTIMOYIY BARQARORLIK

Bobojonova Laylo Anvar qizi

“Myfreighter MChJ” da Bortkuzatuvchi
e-mail: L.bobojonova@mail.ru

Accepted Date:
January 05, 2026,
Published Date:
January 15, 2026

Journal Website: <https://d-pressa.com/index.php/jcws/>

License

This work is licensed under
a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

ANNOTATION:

Mazkur ilmiy maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorining transformatsiyasi kompleks nazariy-tahliliy yondashuv asosida o'rganiladi. Raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt va platformalashgan iqtisodiyot mehnat munosabatlariga, bandlik shakllariga va inson kapitaliga tub ta'sir ko'rsatmoqda. Tadqiqotda mehnat bozoridagi tarkibiy o'zgarishlar, yangi kasblar va kompetensiyalar shakllanishi hamda ijtimoiy barqarorlikka ta'sir qiluvchi omillar tahlil qilinadi. IMRAD metodologiyasi doirasida raqamli transformatsiyaning iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlari ochib beriladi. SWOT tahlil orqali raqamli mehnat bozorining kuchli va zaif tomonlari, imkoniyat va xavflari baholanadi. Tadqiqot natijalari mehnat siyosatini takomillashtirish va inson kapitalini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

KEYWORDS:

raqamli iqtisodiyot, mehnat bozori, inson kapitali, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt, bandlik, ijtimoiy barqarorlik.

Kirish

XXI asr iqtisodiyoti raqamli texnologiyalar ta'sirida tubdan o'zgarimoqda. Internet, katta ma'lumotlar (Big Data), sun'iy intellekt, blokcheyn va bulutli hisoblash texnologiyalari iqtisodiy jarayonlarning yangi arxitekturasini shakllantirmoqda. Bu o'zgarishlar eng avvalo mehnat bozorida namoyon bo'lib, bandlik strukturasi, kasbiy talablar va ish munosabatlarini qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda.

Raqamli transformatsiya mehnat bozoriga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi. Bir tomondan, avtomatlashtirish va robotlashtirish an'anaviy ish o'rinlarining qisqarishiga olib keladi. Ikkinchi tomondan esa, yangi texnologik yo'nalishlarda mutlaqo yangi kasblar va ish o'rinlari paydo bo'ladi. Bu jarayon «ijodiy buzilish» (creative destruction) nazariyasi bilan uyg'un holda kechadi.

Jahon iqtisodiyotida platformalashgan mehnat shakllari — gig-iqtisodiyot, masofaviy ish, frilans va kraudsorsing tez sur'atlarda rivojlanmoqda. Bu holat mehnat bozorida institutsional o'zgarishlarni keltirib chiqarmoqda.

Tadqiqotning maqsadi — raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorining transformatsiya jarayonlarini tahlil qilish va uning ijtimoiy barqarorlikka ta'sirini baholash.

Tadqiqot vazifalari:

- mehnat bozori transformatsiyasining nazariy asoslarini yoritish;
- tarkibiy o'zgarishlarni tahlil qilish;
- yangi kompetensiyalar shakllanishini o'rganish;
- ijtimoiy barqarorlikka ta'sirini baholash;
- SWOT tahlil orqali strategik yo'nalishlarni belgilash.

Adabiyotlar sharhi

Raqamli iqtisodiyot va mehnat bozori o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik xalqaro ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Shumpeterning «ijodiy buzilish» nazariyasi texnologiyalar iqtisodiy strukturani doimiy ravishda yangilab borishini ta'kidlaydi.

Brynjolfsson va McAfee raqamli texnologiyalar mehnat unumdorligini oshirish bilan birga ish o'rinlari tarkibiy o'zgarishiga sabab bo'lishini ko'rsatadi. Frey va Osborne tadqiqotlarida ayrim kasblarning avtomatlashtirish xavfi yuqori ekani statistik asosda isbotlangan.

OECD va Jahon banki hisobotlarida raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga investitsiyalarni oshirish zarurligi ta'kidlanadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya mehnat bozorida:

- tarkibiy siljish;
- yangi kompetensiyalar talabining o'sishi;
- daromadlar tengsizligining kuchayishi;
- ijtimoiy xavflarning ortishi kabi jarayonlarni keltirib chiqaradi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqot nazariy-tahliliy va kompleks yondashuv asosida amalga oshirildi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozori transformatsiyasini o'rganish uchun bir nechta ilmiy metodlardan foydalanildi.

1. Tizimli tahlil

Mehnat bozori alohida iqtisodiy institut emas, balki makroiqtisodiy tizimning tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqildi. Tizimli tahlil orqali raqamli texnologiyalar, ta'lim tizimi, ish beruvchilar siyosati va davlat regulyatsiyasi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik aniqlandi.

2. Tarkibiy (strukturaviy) tahlil

Mehnat bozoridagi tarkibiy o'zgarishlar — ya'ni sohalar kesimida bandlik siljishi, yuqori va past malakali

mehnat ulushining o'zgarishi, masofaviy ish shakllarining ko'payishi — tahlil qilindi.

3. Qiyosiy tahlil

An'anaviy iqtisodiyot va raqamli iqtisodiyot sharoitidagi mehnat munosabatlari o'zaro solishtirildi. Bu orqali transformatsiyaning miqyosi va tezligi baholandi.

4. Kontent-tahlil

OECD, World Bank, ILO va boshqa xalqaro tashkilotlar hisobotlari tahlil qilinib, global tendensiyalar umumlashtirildi.

5. SWOT tahlil

Raqamli transformatsiyaning mehnat bozoriga ta'siri kuchli va zaif tomonlari, imkoniyat va xavflari nuqtai nazaridan baholandi.

Tadqiqot empirik ma'lumotlar bilan boyitilmagan bo'lsa-da, xalqaro hisobotlar va ilmiy tadqiqotlarga tayanilgan holda nazariy xulosalar ishlab chiqildi.

Natijalar va muhokama

Tahlil natijalari raqamli iqtisodiyot mehnat bozorida quyidagi asosiy o'zgarishlarni keltirib chiqarayotganini ko'rsatdi:

1. Tarkibiy o'zgarishlar

Raqamli texnologiyalar ishlab chiqarish, moliya, xizmatlar va ta'lim sohalarida mehnat talabini o'zgartirmoqda. Quyidagi tendensiyalar kuzatilmoqda:

- An'anaviy ish o'rinlarining qisqarishi (ayniqsa, takrorlanuvchi funksiyalarga ega kasblarda);
- IT, kiberxavfsizlik, ma'lumotlar tahlili sohalarida ish o'rinlari o'sishi;
- Masofaviy ish va frilans ulushining ortishi.

Bu jarayon mehnat bozorida malakalar muvozanatini o'zgartirmoqda.

2. Yangi kompetensiyalar talabining shakllanishi

Raqamli iqtisodiyot quyidagi kompetensiyalarni talab qiladi:

- Raqamli savodxonlik;
  - Ma'lumotlar bilan ishlash ko'nikmalari;
  - Tanqidiy fikrlash;
  - Kreativlik va innovatsion yondashuv;
  - Uzluksiz ta'limga tayyorlik.
- Inson kapitali rivojlanishi raqamli transformatsiya sharoitida strategik omilga aylanmoqda.
- #### 3. Bandlik modellarining o'zgarishi
- Gig-iqtisodiyot va platformalashgan mehnat shakllari rivojlanmoqda. Bu esa:
- Mehnat shartnomalarining erkinlashuvi;
  - Ijtimoiy kafolatlarning pasayishi;
  - Daromadlar noaniqligining ortishi kabi muammolarni keltirib chiqarmoqda.

4. Ijtimoiy barqarorlikka ta'sir

Raqamli transformatsiya daromadlar tengsizligini kuchaytirishi mumkin. Yuqori malakali mutaxassislar daromadi oshadi, past malakali ishchilar esa xavf guruhiga tushadi.

Shu sababli davlat siyosati inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi zarur.

SWOT-Tahlil

Kuchli tomonlar (S)	Ish unumdorligi oshishi, yangi yuqori texnologiyali ish o'rinlari
Zaif tomonlar (W)	Malakalar mos kelmasligi, raqamli tafovut
Imkoniyatlar (O)	Yangi bozorlar, masofaviy ish orqali global integratsiya
Xavflar (T)	Ishsizlik xavfi, ijtimoiy tengsizlik, ijtimoiy kafolatlarning zaiflashishi

SWOT tahlil raqamli transformatsiyani samarali boshqarish uchun institutsional islohotlar zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot natijalari quyidagi xulosalarni shakllantirish imkonini berdi:

1. Raqamli iqtisodiyot mehnat bozorining tarkibiy o'zgarishiga sabab bo'lmoqda.

2. Yangi kompetensiyalar mehnat bozorida asosiy talabga aylanmoqda.

3. Gig-iqtisodiyot va platformalashgan mehnat shakllari institutsional islohotlarni talab qiladi.

4. Ijtimoiy barqarorlik inson kapitaliga investitsiyalar orqali ta'minlanadi.

Takliflar:

- Uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirish;

- Kasbiy qayta tayyorlash dasturlarini kengaytirish;

- Raqamli savodxonlikni ommalashtirish;

- Mehnat bozorida ijtimoiy himoya mexanizmlarini kuchaytirish;

- Davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish.

Raqamli transformatsiya xavf emas, balki to'g'ri boshqarilganda iqtisodiy o'sish va ijtimoiy barqarorlik uchun imkoniyat manbaidir.

Quyida mavzu bo'yicha **GOST R 7.0.100-2018** talablariga mos tarzda rasmiylashtirilgan 15 ta ilmiy manba keltiriladi. Ro'yxat raqamli iqtisodiyot, mehnat bozori, inson kapitali va texnologik transformatsiya bo'yicha xalqaro va milliy manbalarni qamrab oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.

2. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. – New York: W. W. Norton & Company, 2014. – 306 p.

3. Frey C. B., Osborne M. A. The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? // Technological Forecasting and Social Change. – 2017. – Vol. 114. – P. 254–280.

4. OECD. Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market. – Paris: OECD Publishing, 2023. – 280 p.

5. World Bank. World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. – Washington, DC: World Bank, 2019. – 151 p.

6. International Labour Organization (ILO). World Employment and Social Outlook 2023. – Geneva: ILO, 2023. – 198 p.

7. Castells M. The Rise of the Network Society. – Oxford: Blackwell Publishers, 2010. – 597 p.

8. Autor D. Why are there still so many jobs? The history and future of workplace automation // Journal of Economic Perspectives. – 2015. – Vol. 29, № 3. – P. 3–30.

9. Acemoglu D., Restrepo P. Artificial Intelligence, Automation and Work // NBER Working Paper. – 2018. – № 24196. – 40 p.

10. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. – М.: Academia, 2004. – 788 с.

11. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.

12. Хуторской А. В. Компетентный подход в образовании. – М.: Народное образование, 2003. – 160 с.

13. Тоффлер Э. Третья волна. – М.: АСТ, 2004. – 784 с.